

Quislingsaken

Taler

Johan Ludwig Mowinckel

Dato

30 juni 1932

Sted

Stortinget

- 1 Arbeiderpartiet har ikke tatt denne store og vanskelige sak med den sinnets
overlegenhet og ro, som jeg tror det hadde stått sig på. Det nytter lite, slik som
partiets politiske innstilling er, slik som dets fortid, dets historie og dets nutid er,
å fremstille sig her som en slags forfulgt uskyldighet. Det vil nemlig ikke, selv om
5 dette ikke forelå som foreligger idag, kunne benektes at der drives en sterk og
utpreget internasjonal propaganda med arme også i vårt samfund, og at denne
internasjonale propaganda ikke sparer noe middel, gjerne ofrer penger, for å nå
frem til sitt mål. Denne propaganda er i høi grad stridende med hvad vi mener er
til vårt lands gagn, for den går ut på med vold å omstyrte det nuværende
10 samfund og den nuværende samfundsorden. Og at denne propaganda også har
brukt pengemidler i vårt land og bruker det idag, må ansees for å være ganske
klart, selv om vi ikke i detaljer kan følge hvor ofte den slags pengeforsendelser
kommer, og hvor store de i hvert enkelt tilfelle er, men det er jo også sekundært.
- 15 Der foreligger visstnok ikke i de dokumenter det her er tale om, noe bevis for at
Det norske Arbeiderparti som sådant, og i den organisasjon, den ramme det nu
har, har mottatt penger til politisk propaganda fra fremmed land. Men det
foreligger tilstrekkelig bevis for at den fraksjon av den norske arbeiderbevegelse
som heter Det kommunistiske parti står i stadig og sterk økonomisk forbindelse
20 med fremmed land. Dette har heller ikke vært ukjent for noen. Men det kan
gjøre sin nytte, og vil visselig øve en ikke liten innflytelse på opinionen utover
landet, å få se i øinene den ting at en del landsmenn i stor utstrekning blir betalt
for sitt politiske arbeid av fremmede. Og arbeiderpartiet må være opmerksom på
at det selv er skyld i at der ikke kan dras et så dypt skille mellom dette
25 kommunistparti og det selv, som kanskje kunde være ønskelig. Partiet hevder
selv at den prinsipielle forskjell i grunnen ikke er dyp, og dette fikk også et
ganske sterkt uttrykk i vedtagelsen av det stadig gjentatte prinsipielle program i
1930.

Det er umulig å nekte, at ved den sammenblanding som fant sted mellom de 2 fraksjoner i 1927, blev det gamle socialdemokratiske arbeiderparti den tapende part. Det var den kommunistisk innstilte fløi, den moskvasympatiserende fløi, som drog av med seiren, og som har øvd en meget sterk innflytelse på Det norske arbeiderpartis senere politiske innstilling. Og det program som blev vedtatt i 1930, og som i virkeligheten underkjente den almindelige stemmerett og gav avkall på ordet «folkeflertall», spilte en meget større rolle i valgkampen enn hr. Nygaardsvold synes å forstå. Hr. Nygaardsvold erkjente i virkeligheten idag noe som er ganske betegnende, han erkjente at et flertall i denne sal ikke var nok til å gjennomføre en socialdemokratisk stat, ja selv 2/3 i denne sal var ikke nok. Jeg tror han har rett i det. Jeg tror ikke, man kan bygge et socialdemokratisk samfund alene på flertallet i denne sal, og det er visst riktig at man ikke kan bygge det heller på et tilfeldig folkeflertall ved et enkelt valg. Men når hr. Nygaardsvold av dette drog den konklusjon at det var tilstrekkelig grunn til at «folkeflertallet» var gått ut av det prinsipielle program, så avslører han i virkeligheten sig selv og sitt eget syn. Så langt som jeg er enig med ham i at et eller to gangers valgflertall i denne sal ikke er tilstrekkelig til å gjennomføre den socialistiske stat, så uenig er jeg med ham i at den socialistiske stat kan oppbygges uten det grunnlag at der er et virkelig og sterkt folkeflertall for den i landet. Og når Det norske arbeiderparti vil bruke andre midler for å gjennomføre den socialistiske stat enn folkeflertallet, det virkelige folkeflertall, så sier vi at det er på farlig vei.

Hr. Nygaardsvold var nokså omsvøpsfull, nokså forsiktig med hensyn til hvad disse andre midler var. Han sa ikke at det flertall han ved et valg hadde kunnet få i denne sal for den socialistiske stat, skulde støtte sig på bajonettens makt, det sa han ikke. Han sa at det han vilde støtte sig på, det var sterke, kraftige, målbevisste arbeiderorganisasjoner. Enhver kan dra sin slutning m. h. t. hvad der menes med dette. Hr. Nygaardsvold forsvaret altså at kravet om folkeflertall er strøket av det prinsipielle program og istedet for folkeflertallet setter han disse sterke, bevisste organisasjoner.

Det er den slags tale, det er den slags opfatning hos Det norske arbeiderparti som gjør at vi er på vakt. Se på Menstad ifjor! Det viser sig jo tydelig at der har vært sterke kommunistiske, bevisste tendenser bak alle spektaklene dengang. Har arbeiderpartiet tatt noen avstand fra disse kommunistiske fremstøt? Nei. Tar det noensinne avstand fra kommunistiske spektakler? Nei. Jeg har ikke sett, iallfall i den siste tid, større utslag av forskjellig opfatning mellom kommunister

70 og arbeiderpartiet, når det gjelder den slags ytre ting, enn f. eks. slike at arbeiderpartiet blir misunnelig fordi det ikke får del i hungermarsjen fra Trondheim, da kommunistene vilde beholde hele den magre grisen for sig selv. Og dette oppfatter jeg for min part - skjønt jeg ikke har noe med å belære hr. Nygaardsvold eller arbeiderpartiet om hvad der er rett og riktig - som en svakhet
75 hos Det norske arbeiderparti, og jeg oppfatter det som noe der er til skade for hele landet, dette at Det norske arbeiderparti så å si hakk i hel henger efter det kommunistiske parti. Hvor er arbeiderpartiet ved den minste gateuro eller den minste gatespetakkel som igangsettes av en eller annen pratmaker? Alltid på pratmakerens side. Man kan slå op i Arbeiderbladet om kvelden, og man kan
80 være ganske sikker på at bladet er på spetakkelmakernes side mot ordensmakten, mot politiet. Jeg vil håpe at utviklingen vil føre med sig at også vårt arbeiderparti orienterer sig litt sterkere mot de kamerater som finnes i mange andre europeiske land, og at kampen mellom oss og vårt syn på samfundets fremtid her som der blir en kamp om folkeflertallet. Jeg vil ikke klappe hverken hr.
85 Nygaardsvold eller Det norske arbeiderparti, men jeg ønsker å si at jeg har stor respekt for dem, jeg har stor respekt for deres dyktighet og jeg har stor respekt for den kraft som ligger i deres organisasjoner. Jeg ønsker bare at de vil følge den politiske linje som bygger på folkeflertallets grunnlag, fordi jeg tror at en slik politikk vilde bety så uhyre meget for dette lands utvikling i fred og i social
90 forståelse.

Dette er vistnok ikke nytt. Hverken hr. Nygaardsvolds tale eller mine bemerkninger byr på noe nytt. I det hele er der forbausende lite nytt i hele denne sak, men det er jo nokså merkelig å se hvilken sensasjon det har vakt, at
95 disse gamle nyheter er fremlagt på den måte som de er fremlagt i år gjennom hr. Quislings tale.

Det som er foregått, er at landets forsvarsminister, statsråd Quisling, har holdt en sterk aggressiv tale, og det er nok ikke bare komiteens venstremedlemmer for
100 hvem det spørsmål har meldt sig som hr. Peersen nevnte igår: Var det nødvendig å holde den tale, har den gjort godt, vil den i sin videre virkning være til gagn for det den ønsker å være til gagn for? Komiteens ordfører sa i sin rolige og saklige utredning av spørsmålet, at vi er overforet med revolusjonært snakk, og han beklaget den atmosfære som alt dette snakk satte den almindelige opinion i.
105 Men denne beklagelse med hensyn til overføring med revolusjonært snakk har sannelig dobbelt adresse, for dette revolusjonære snakk kommer ikke bare fra venstre side i vårt samfund, det kommer i ikke liten grad fra høire side. Og jeg

reiser det spørsmål: Er det til gagn?

110

Komiteen er fullt opmerksom på at dette ikke er nytt. Den sier i innstillingen side 464, at

115

"de mottatte dokumenter som omfatter tidsrummet fra 1918 til nu, viser at myndighetene hele tiden med opmerksomhet har fulgt den revolusjonære virksomhet i vårt land." Ordføreren understreket dette ved å uttrykke sin glede over at myndighetene hadde stått på vakt. Ja, men uten å tale, hr. president, uten snakk! For i disse saker er det et stort spørsmål om ikke det å tie er mer verd enn det å tale, selv om det å tale kan gi resonans fra den ene landsgrense til den annen.

120

125

Nu, statsråd Quisling valgte å tale, og der var naturligvis den sterkt formildende omstendighet til stede, at statsråd Quisling følte sig sterkt personlig angrepet ved den til dels vettløse agitasjon som har vært drevet mot hans person. Men det er så betegnende, at straks den tale var holdt - og vi satt alle sammen og hørte med en stigende forbauselse hvad der blev sagt i den tale - sprang regjeringens sjef op på denne plass og tok avstand. Han tok avstand i forsiktige former, han sa at statsråd Quisling hadde brukt for sterke ord, men denne regjeringssjefens første impulsive følelse styrkedes i grunnen dagen derpå, for da sendte regjeringen ut et kommunike gjennom Norsk telegrambyrå, som måtte virke helt forbløffende. Der står i dette kommunike: "Foredraget har ikke vært forelagt regjeringen, den har også kun sett enkelte av de omtalte dokumenter og har ikke vurdert dem i sammenheng. Regjeringen kan derfor intet uttale om sakens realitet." Det er i sammenheng hermed ikke underlig at venstrefraksjonen i komiteen har formet en egen uttalelse, hvor også den bemerker, at "statsråd Quisling uten skade for bedømmelsen av de faktiske forhold og opplysninger hvorpå hans tale var opbygget, kunde og burde ha anvendt en mindre aggressiv form." Jeg tror det hadde vært en fordel om dette var kommet på trykk i innstillingen. Det heter videre i denne uttalelse: "Disse medlemmer mener at hans tale er til dels berøvet det tilsiktede objektive inntrykk og har bidratt til å bevirke en uro som i disse vanskelige tider ikke burde være uten betenkeligheter." Det er ganske kraftige ord. Men kanskje ennu kraftigere var i virkeligheten denne telegrambyråmeddelelse om at selve regjeringen ikke kjente til noe angående sakens realitet. Altså, forsvarsministerens tale, denne sterke og anklagende tale som har satt hele landet i uro, som har vakt opmerksomhet utenfor landets grenser, denne har hverken regjeringen eller regjeringssjefen noe

145

forhåndskjennskap til, og heller ikke til de dokumenter som påberopes.

150 Det har vært rettet angrep mot generalstaben - ja, arbeiderpartiet kommer med det latterlige forslag at Stortinget så å si skal forby generalstabens etterretningsvirksomhet. Men ethvert land, ethvert velordnet samfund har den slags etterretningsvesen og må ha det. Tenk på det lovpriste Soviet, tenk på G. P. U. Det er blitt fortalt at der kan ingen fremmed mann sette sin fot over landets
155 grense, uten at centralmyndighetene nøie vet hvem han er, og hvad han foretar sig fra morgen til morgen igjen. Og man kan være ganske sikker på at de opplysninger som den generalstab har, bygger på opplysninger ganske anderledes allsidige, ganske anderledes spredt over hele verden, enn det materiale som den norske generalstab sitter inne med.

160

Arbeiderpartiet beklager sig over at denne generalstabens etterlysningsvirksomhet har vært rettet mot det. Nei, den er ikke rettet mot arbeiderpartiet, den er ikke rettet mot arbeiderorganisasjonen, men mot alt som kan være til skade eller fare for vårt samfund. Hvis arbeiderpartiet forlater
165 kommunismen, og man er ganske sikker på at arbeiderpartiet følger loven og demokratiets veier, kan generalstaben innstille sin virksomhet like overfor det. Men generalstabens etterretningsvesen kan aldri innstilles, det er mange ting som det er av interesse og nødvendig for et land å få rede på. Men til et sådant etterretningsvesen kommer opplysninger av mange slags, og det er en selvfølge at
170 disse opplysninger og disse dokumenter behandles med den største kritikk, med den største reservasjon. Derfor synes jeg det er så sørgelig at alt dette, løst og fast, pålitelig og upålitelig av enhver art, nu må forelegges Stortinget, og at der bygges på meget av dette som enhver kritisk gjennomgåelse vilde vise var svært lite å bygge på. Ingen ansvarlig myndighet som har kontakt med generalstabens
175 etterretningsvesen, kunde det falle inn å bygge på de opplysninger som kommer inn en bloc. Der må tas stilling til hver enkelt, og alt må nøie kritiseres og analyseres. Men at det ikke er gjort i den idag foreliggende sak, fremgår jo av sådant som dette meget omtalte promemoria "angående visse lovforandringer foranlediget ved arbeiderpartiets revolusjonære program."

180

Hvorfor er dette tøv lagt frem? Ja, det merkelige er at det viser sig å være lagt frem med fullt overlegg. Der foreligger et stenografisk referat angående dette dokument, og statsråd Quisling sier at det var ikke noen tilfeldighet, at han sendte det med til fremleggelse; han var i tvil, sier han, men når han sendte det
185 med, "var det fordi det belyser de revolusjonære partiers mulige virksomhet

innen konstitusjonens ramme, og det var til belysning av det forhold at jeg sendte det med." Så spør man: Hvad er dette for et dokument, hvem kommer det fra, er det fra en institusjon? "Nei," svarer han, "det er privat opsatt." "Vet statsråden, av hvem det er satt op?" "Jeg vet det ikke ganske sikkert." "Er det en organisasjon?" "Nei, det er en privatmann." "En privatmann for privat regning?" "Ja, det kjenner jeg ikke til." Så spørres det: "Men hvorfor er det da sendt departementet, og hvorfor ligger det der?" "Jo, jeg har fått det," sier statsråden. "Det er mig som har fått det." "Statsråden personlig?" spørres der. "Nei, jeg vet ikke, enten det er som departementssjef eller som medlem av bonderegjeringen, eller hvad det er. Men det har ikke noe med bondepartiet å gjøre. Det er sendt op av en helt privat person." Et sådant dokument sendes med. Og av det dokument dras visse slutninger, der bygges på det, det brukes over hele landet, det offentliggjøres, man drar sine slutninger. Hvad er dette for noe?

Så har vi dette med våbensmugling. Ja, det er ganske sant som statsråd Quisling sa, at han har vært varsom der. Men ikke desto mindre har denne tale om våbensmugling og våbensamling spilt en stor rolle i agitasjonen og i høi grad påvirket den offentlige opinion. Også i venstres regjeringstid var dette meget fremme. Men vi talte ikke om det, der var ingen i regjeringen som holdt tale til Stortinget for å dra frem dette med våbensmugling, men vi undersøkte det meget nøie. Vi undersøkte så nøie at det virket nesten komisk. Vi brukte ikke bare politi, vi brukte alt som tenkes kunne for å følge de beskyldninger som var fremkommet. Det var en båt som skulde komme inn - våben! Man møtte frem, detektiver, politi. Snakk og løs tale. Der fantes våben gjemt i en bakerovn! Man gikk forsiktig frem, foretok brandbesiktigelse av huset for at det ingen misstanke skulde vekkes. Der fantes ingen ting. Vi fulgte på den barnsligst naive måte alle disse beskyldninger. Intet som heist, sladder og snakk! Det viser jo også de opplysninger som nu foreligger at det er sladder og snakk. Men hvorfor skal da dette brukes? For å gjøre stemningen i landet urolig? For å gjøre folk engstelige? For å gjøre dem nervøse?

Og disse beskyldninger om lønn til private personer - er det i grunnen meget igjen av dem? Det var så karakteristisk hvad hr. Peersen sa igår. Han sa at ikke et menneske som har hørt hr. Støstads benektelse, kan tro, at det som hr. Støstad sa ikke var sant, ikke et menneske i denne forsamling vil tro det. Og dette med lønn er blitt benektet også av hr. Scheflo. Er det noen som kjenner hr. Scheflo - vi kjenner ham mange her - er det noen som tror at hr. Scheflo har sagt annet enn sant når han sier at han ikke har mottatt lønn eller mottatt penger? Men når det

forholder sig så, skulde det ha vært sagt i innstillingen. Komiteens flertall burde ha dradd den slutning som hr. Peersen med rett og rettferdighet drog her igår. Det er en stygg beskyldning, når den ikke er sann, at man har vært i et fremmed lands fastlønnede tjeneste for å fremme dette fremmede lands politiske
230 ønskemål.

Når man vil gi dette sterke inntrykk av at vi befinner oss på revolusjonens rand, - da må man spørre sig selv, og det blir sikkert spurt: hvorfor i all verden har ikke regjeringen med forsvarsministeren i spissen gjort noe effektivt for å stanse og
235 holde nede denne revolusjonsfare? Den blir jo nemlig ikke slått ned ved en tale her i Stortinget, og efter de påstander som er fremkommet, forelå jo denne farlige situasjon lang tid før talen. Vi hadde jo Menstadhistorien, hvorom det het at der var et bevisst tilrettelagt opprør, forberedt nøie, med forgreninger i Oslo og Bergen. Påstanden bygget på det beryktede Menstad-telegram. Og
240 naturligvis, det er riktig at det er uhyggelig. Men Menstad-telegrammet var kjent av regjeringen ifjor høst. Justisdepartementet hadde det i sin hånd, påtalemyndigheten hadde sett det. Foretok de noe? Nedsatte de en undersøkelseskommisjon? Gikk de til handling mot disse farlige ting, mot de forberedte opprør i Oslo og i Bergen? Nei, fordi de den gang ikke fant det
245 betydningsfullt nok, de tillot det ikke den verdi. Nu tillegges det sådan verdi, at hele landet blir nervøs og engstelig. Det er godt å advare, men det er bedre å handle!

Komiteen har begrenset sitt mandat til å undersøke om statsråd Quisling hadde
250 grunn for sin

tale, og resultatet er - og det må vi alle være glad for - at grunnlag for hr. Quislings tale, det var der. Der foreligger tilstrekkelig av dokumenter til å bevise at det var grunnlag for det han sa - dog undtatt de viktige ting jeg har nevnt:
255 våbensmuglingen, hvor han selv var forbeholden, og heldigvis, den annen viktige ting, at noen utenlands lønn for kjente folk foreligger der ikke bevis for. Men kritikk har komiteen ikke innlatt sig på, og det kan godt være det var riktig, at komiteen har innskrenket sig til å si, at den vil ikke befatte sig med annet og mer enn dette, hvorvidt det var grunnlag for statsråd Quisling tale. Punktum.
260 Men vi i Stortinget, vi som ikke satt i komiteen, men for hvem denne sak har måttet bli en stor sak, - vi tør ikke nøie oss med det. Saken innbyr til kritisk uttalelse og bedømmelse, og jeg tror at en sådan kritisk bedømmelse er ganske nødvendig av hensyn til landet, som nu synes å bli overordentlig ensidig

265 orientert. Det hele er altfor alvorlig og altfor viktig til at det skal dukkes ned i almindelige deklamasjonsartikler i pressen, ledsaget av fotografier av de forskjellige deltagere.

Ut fra komiteens syn på dens mandat blir konklusjonen: Saken gir ikke
270 anledning til noen forføining fra Stortingets side. Denne konklusjon er betegnende, som hr. Nygaardsvold sa. For hr. Nygaardsvold var den ikke gledelig, for mig er den gledelig. At den er gledelig for statsråd Quisling overrasker mig noe, for i virkeligheten reduserer denne konklusjon det hele, den setter det på plass, og hvis den blev kommentert som den burde kommenteres,
275 vilde denne konklusjon virke beroligende. Når Stortinget på grunnlag av de sterke anklager som har vært reist her mot en aktiv og positiv revolusjonær bevegelse, mot «landsforæderi» i forskjellige former, kommer til den konklusjon, at saken ikke gir anledning til noen forføining fra Stortingets side, da kan man være beroliget. For hvis der lå noe bak dette, hvis det virkelig var
280 sådan at vi stod på revolusjonens rand, at der var landsforrædere omkring oss i den utstrekning og på den måte, at det var farlig for vårt lands sikkerhet, da pliktet først og fremst regjeringen å ta affære, men dernæst også denne forsamling. Nu sier denne forsamling: der behøves ingen forføining. Jeg er glad jeg, at det hele har kunnet reduseres til det.

285 Skyldes dette at myndighetene ikke lenger er så opmerksom som før? Synes myndighetene at den veldige utladning som bestod i statsråd Quislings tale, var tilstrekkelig til å skyte de revolusjonære i kne? Det kan jeg neppe tenke mig.

290 Der var i forsvarsstatsrådets tale noe i denne forbindelse som overrasket mig en smule. Han sa at når disse opplysninger om revolusjonære bevegelser, om landsskadelige skritt som blev foretatt her i Norge, viste en nedadgående kurve, så skyldtes det kanskje den omstendighet at disse ting ikke blev forfulgt med samme opmerksomhet som tidligere. - Det er en meget påfallende opplysning, for
295 man skulde jo tro, at efter at den ærede statsråd var kommet i Forsvarsdepartementet, med hans syn på dette, med hans følelse for faren, skulde ikke denne kurve være nedadgående, men sterkt opadgående, der skulde ikke vises noen forsømmelse når det gjaldt å innhente opplysninger. Men kanskje er grunnen den at det i det store og hele her i Norge er falt mer ro over disse ting,
300 at man ser mer nøkternt på dem, at grunnlaget for den revolusjonære propaganda ikke er så godt og sterkt som det var før, og at heller ikke innflytelsen utenfra er så stor som den var på et visst tidspunkt. For min del har

305 jeg inntrykk av at det vi oplever, så nedverdiggende det er med skrik og skrål og demonstrasjoner og endog litt skytning, så nedverdiggende det er, er også det i en nedadgående kurve, til tross for de vanskelige økonomiske tider vi befinner oss i og som alltid er gunstige når det gjelder den slags propaganda. Vi hørte på hr. Nygaardsvold idag, hvorledes han fisket, i dette rørte vann, i nød og elendighet, fisket på en måte som ikke var hans stort anlagte tale og neppe ham selv heller
310 verdig.

Jeg tror det er godt vi begynner å se litt rolig på alt dette revolusjonssnakk, og når jeg har lagt min tale an som jeg har gjort idag, er det virkelig for å prøve å få det hele litt ned på jorden. Det har jo til dels utviklet sig til det rene hysteri, og
315 dette hysteri får sannelig utslag i pressen også. Idag blir der i en stor morgenavis i en ledende artikkel foreslått at vi skal bryte den diplomatiske forbindelse med Russland. Det er ikke mer enn et par dager siden denne regjering foreslo øket statsgaranti for vår handel med Russland, og denne forsamling vedtok det mot få stemmer, og de få stemmer som var imot det, var ikke politiske, men
320 økonomiske.

Nu skal den diplomatiske forbindelse med Russland avbrytes! Vet man ikke at vi har fordel, ikke økonomisk, ikke handelspolitisk fordel - den kommer for mig i annen rekke i denne forbindelse - men at vi har fordel av å leve på vennskapelig
325 fot med de store sovjetrepublikker? Jeg har sett det som min opgave da jeg var utenriksminister, å fremme og pleie denne vennskapelige forbindelse, fordi jeg hadde en viss tro på at det å fremme den vennskapelige forbindelse med Soviet dannet et ganske godt moment også i kampen mot den revolusjonære propaganda, og jeg er ikke sikker på om ikke det er riktig. Men jeg var også
330 opmerksom på at overfor denne propaganda er det her hjemme vi må søke vårt forsvar. Det å bryte den diplomatiske forbindelse med Russland er et dårlig forsvar. Tror man at propagandaen da blir mindre? Dette med russisk propaganda, er forresten ikke noe som bare forekommer i vårt land, det er en verdensbevegelse. Russland anvender de samme metoder og de samme midler,
335 som vi fordømmer, over alt i verden, men over alt i verden er det en voksende trang til å søke vennskapelig forbindelse med de russiske sovjetrepublikker. Jeg har ikke hørt at noen av de land som har denne forbindelse, sier, at på grunn av russisk propaganda skal den diplomatiske forbindelse avbrytes. Det er en farlig politikk, en kortsynt politikk, og det er ikke god nasjonal politikk.

340 Jeg har bare to punkter igjen, men to ganske viktige punkter. Det ene er

overfallet i Forsvarsdepartementet. Jeg sier det er et ganske viktig punkt, fordi det har vært skrevet og talt så meget om det, og fordi til og med arbeiderpartiet
345 begår den tåpelighet å lage en egen innstillingspost om dette overfall. Men i virkeligheten, og i sammenheng med det annet som foreligger idag, er overfallet i Forsvarsdepartementet ganske sekundært og uten interesse. Jeg synes man nu kan la det overfall være det det er, og at politiet kan få fortsette de undersøkelser som det fremdeles fortsetter med. Kan politiet ikke finne ut hvad som er skjedd,
350 er det sannelig ikke noen større ulykke ved det heller. Selv om vedkommende ikke kan få de av regjeringen utlovede 5000 kroner så spiller det ingen rolle for det spesielle forhold som Storting og regjering skal ta stilling til i det spørsmål som her er reist.

355 Nei, da er den annen ting som utvilsomt har mer interesse, og som jeg har nevnt et par ganger i offentlige foredrag som jeg i den siste tid har holdt, og det er den anklage som fra tre navngivne menns side er rettet mot statsråd Quisling, og som han har svart på.

360 Komiteens flertall sier at den ting vil det ikke befatte sig med, den ligger utenfor dens mandat. Ja, det er en opfatning, men jeg er ikke sikker på den er ganske holdbar. - Presidentskapet har jo sendt også den sak over til komiteen, - men la gå. Jeg gir iallfall ordføreren helt rett i det han sa, at komiteen er ikke skikket til å skifte sol og vind i det spørsmål, og at heller ikke Stortinget kan sette sig til
365 dommer her. Jeg vil i det hele tatt heller ikke legge mig op i det på den måte at jeg vil foreslå noe, og fremfor alt vil jeg ikke for min part foreslå noen injurieprosess eller lignende. Men hvad jeg overensstemmende med komiteens venstremedlemmer vil nevne, og som jeg vil be regjeringen være opmerksom på - skjønt jeg anser det for en selvfølge at den er det - det er en rettslig undersøkelse
370 av disse spørsmål. Jeg tror at det er nødvendig. Saken er den at her foreligger ganske påfallende ting på begge sider. De beskyldninger som er fremkommet, er naturligvis sterkt påfallende, men der er også i statsråd Quislings store redegjørelse visse ting som jeg synes har mer enn lokal, privat eller personlig interesse. Statsråden meddeler at han, - det står på side 514 i bilagene - "fordi jeg
375 i sin tid i generalstaben hadde fått i oppdrag å utarbeide planene for det militæres bruk i så henseende," - altså til bruk ved indre uroligheter - "og fordi jeg personlig hadde sett revolusjon og omveltninger i praksis i flere land" betraktet "med ublide øine militærets anvendelse uten som et siste middel," og var "personlig av den opfatning at i et fritt samfund vilde den beste og billigste
380 ordning for om nødvendig å sikre en fredelig utvikling være en frivillig milits

sammensatt av alle klasser. En sådan organisasjon hvori arbeiderne måtte være med, vilde også kunne få betydning for forsvaret og for andre samfunnsøiemed. Jeg ser nok nu noe mer realistisk på tingene, men dette var hvad jeg fremholdt likeoverfor hr. Friis' invit."

Friis var og er, såvidt jeg vet, utpreget kommunistisk innstillet. Han hører til dem som statsråd Quisling karakteriserer som "folk, som kan sammenlignes med fiendtlige tropper opererende på vår indre front og hvis hovedparole er krigens forvandling til borgerkrig." Og denne mann, hr. Friis, som hr. Quisling altså legger dette frem for, denne mann har ved samme leilighet fortalt ham, "at arbeiderklassen i 1921 hadde vært på spranget til å ta makten i Norge." Om hr. Friis' politiske innstilling og opfatning den gang kunde der ikke være tvil. Hr. Friis var absolutt kommunist, hr. Friis arbeidet for at makten skulde tas i Norge av arbeiderklassen. Det var hans ønske og hans mål. Er det ikke da litt eiendommelig og nokså uforsiktig like overfor denne mann å foreslå dannelse av en milits som skal brukes som kontra-balanse mot den ordensmakt for hvem hr. Quisling selv i generalstaben har utarbeidet regler? Og at der i den milits skal sitte folk som hr. Quisling nu karakteriserer som han gjør? Jeg tviler ikke på at det er gjort i den beste mening, ut fra et ideelt syn. Jeg tviler ikke på at hr. Quisling den gang var den samme idealist som jeg tror og føler at han er idag, men jeg har også en viss tro og følelse av at idealene den gang lå i en noe annen retning, at han var noe anderledes orientert. Og det, mener jeg, er ikke noen skam; men jeg mener at disse forhold er av den betydning for hele landet, at de må undersøkes. Vi må få vite litt nærmere om dette. Det går ikke an å si at dette interesserer ikke, det ligger utenfor det, det her gjelder. Spørsmålet er meget dypere og videre enn å rummes i den tale som hr. Quisling holdt. Der er her reist nye problemer og nye ting som i høi grad krever undersøkelse. Jeg tror at hr. Quisling er idealist, jeg føler det, sa jeg, at han er idealist, men jeg er ikke ganske sikker på at det er heldig for en norsk regjering i disse tider å være så idealistisk preget.

Enhver som kjenner til hvad hr. Quisling har vært, og hvad hr. Quisling har gitt av menneskekjærighet under sitt lange arbeid og ophold i Russland, kan ikke annet enn senke sin kårde for ham. Nansen nevnte ofte Quisling. Urbye har nevnt ham. Begge sier at det arbeid som hr. Quisling nedla i Nansens tjeneste og som hans medarbeider, det var i høi grad tjenlig til å fremme det enestående humanitære arbeid som den gang blev gjort. Jeg håper derfor at ingen skal tro eller mene, at der bak den tale som jeg her har holdt, og som på mange måter

avviker fra den tale som har vært holdt av andre fra den side som jeg star på, ligger noen som helst personlig uvilje mot hr. Quisling. Jeg kan også i mange henseender beundre den offensive kraft han har vist. Han er som en ryttergeneral som styrter frem og slår til uten å se til høire eller venstre; men det gjelder nu en gang både i krigen og i politikken: Erst wägen, dann wagen. Og i de tider vi nu lever i tror jeg det vil være heldig både for en regjering og for dens enkelte medlemmer, at de lever efter dette gode og kloke gamle tyske ord.

Kilde

Stortingstidende 1932

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/quislingsaken>